

Описано отдельные занятия комплексной программы, которые предусматривают такие формы работы, как: «мозговые штурмы», работа в группах, беседы, дискуссии, кейс-стади, подвижные упражнения, просмотр и анализ видео и тому подобное.

Ключевые слова: самоактуализация, самореализация старших подростков, комплексная программа самоактуализации, социально-педагогические условия самоактуализации старших подростков.

SYDORCHUK MARYNA. *A comprehensive program of self-actualization older teens in centers for social and psychological rehabilitation.*

The article deals with peculiarities implementing a comprehensive program of self-actualization older teens in the centers for social and psychological rehabilitation. The technology of self-actualization, which were designed based on the following principles: the principle of psychological comfort, the principle of a holistic view of the world, the principle of variability. states that the comprehensive program of self-actualization older teens in the centers of social and psychological rehabilitation consists of four interconnected blocks: «My inner world», «Communication and Information», «Healthy Life», «My future», each of which consists of multiple logical training sessions. describes certain classes of integrated programs that provide such forms of work, such as: brainstorming, group work, talks, discussions, case studies, outdoor exercises, view and analyze video and more.

Keywords: self-actualization, self-actualization older adolescents, a comprehensive program of self-actualization, social and educational conditions for self-actualization older teens.

УДК 37.011.3 – 057.87:316.647.5:342.724

Чжан Сяосін

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті здійснено обґрунтування методів формування толерантного ставлення студентської молоді до представників інших націй та народностей. Проблему формування толерантного ставлення молоді до культур інших народів та їхніх носіїв розкрито в контексті формування етнічної толерантності студентів. Охарактеризовано можливості вищого навчального закладу як соціально-освітнього середовища по формуванню етнічної толерантності студентів. Обґрунтовано сутність та специфіку формування етнічної толерантності студентів засобами позанавчальної виховної роботи. Визначено особливості клубних форм роботи в формуванні етнічної толерантності студентів.

Ключові слова: толерантність, ксенофобія, етнічна толерантність, студентська молодь, методи виховання, клубна діяльність.

Події останніх років актуалізують потребу виховання молоді в дусі толерантності, взаєморозуміння та взаємоповаги до інших народів і культур. Саме тому зусилля педагогів мають бути спрямовані на виховання студентської молоді в дусі національної самоідентифікації та етнічної толерантності.

Феномен етнічної толерантності великого значення набуває в системі освіти, оскільки нині актуалізується потреба виховання чуйних і відповідальних молодих громадян, відкритих до сприяння інших культур, здатних цінувати свободу, поважати людську гідність та індивідуальність. Тому вдосконалення змісту виховання етнічної толерантності та пошук нових методів формування толерантної поведінки молоді є одним із найважливіших завдань системи виховної роботи вищого навчального закладу.

У сучасних наукових дорбках толерантність визначається як принцип правового, соціально-політичного аспекту (М. Мchedlov), нова філософія (В. Лекторський), категорія міжособистісних відносин (О. Клепцова, В. Маралов, В. Сітаров, О. Соколова, Г. Солдатова та ін.), толерантна свідомість (О. Асмолов, О. Газман, О. Грива, О. Кондаков, О. Насиновська та ін.), пізнавальна стратегія (А. Коржуєв, Н. Кудзієва, В. Попков, М. Поташник та ін.), особистісна або суспільна характеристика, яка припускає усвідомлення того, що світ і соціальне середовище багатомірні (В. Тішков).

Дослідження проблеми виховання толерантності студентської молоді здійснювалось у різних контекстах: існування людини у міжкультурному суспільстві (І. Зязюн, В. Євтух, О. Грива, О. Пошетун, Л. Султанова, О. Сухомлинська, Т. Устименко, О. Шевнюк та ін.); формування та розвитку національної культури (Г. Ващенко, Ю. Руденко, М. Стельмахович та ін.); обґрунтування педагогічних засад етнічної толерантності (Г. Абдулаєва, І. Квасниця, І. Лощенова та ін.); формування толерантності майбутніх фахівців (Л. Гончаренко, В. Кузьменко, Н. Лещенко, С. Сисоєва, І. Соколова, Н. Якса та ін.).

Аналізу складових середовища вищого навчального закладу та його виховних можливостей присвячені роботи Р. Кубанова, А. Рижанової, Л. Сущенко, М. Шакурової та ін.; зміст, форми та методи виховання сучасної молоді висвітлено в працях Р. Вайноли, А. Капської, В. Тернопільської, Н. Чернухи, С. Шашенко та ін.; окремі аспекти виховання студентів у формах позанавчальної роботи відображено в працях О. Дубогай, О. Карпенко, Т. Карпенчук та ін.

Різні аспекти й педагогічні стратегії виховання етнічної толерантності молоді стали предметом досліджень таких авторів, як Е. Ананьян, М. Баяновська, В. Бойченко, О. Гукаленко, А. Джуринський, Л. Зданевич, Н. Котій, К. Крутій, Н. Рищак, М. Рудь та ін. Питанням виховання поважного ставлення до представників різних націй у студентів відведено чільне місце в дослідженнях Т. Атрощенко, О. Горчакова, О. Жорнова та ін. Шляхи формування національної

самосвідомості як незаперечної ознаки етнічної толерантності представлено в працях В. Борисенко, В. Наулко, П. Кушніра, М. Чебоксарова та ін.

Проте в сучасних дослідженнях не знайшли достатнього обґрунтування зміст, форми та методи формування етнічної толерантності студентської молоді.

Тому метою нашої статті є висвітлення методів формування етнічної толерантності ставлення студентської молоді в системі позанавчальної виховної роботи вищого навчального закладу.

Актуальність розгляду проблеми толерантності нині зумовлена тим, що перед суспільством постало питання знаходження таких засобів, котрі забезпечили б його безконфліктне існування, створили сприятливі умови для формування стану соціального благополуччя України.

Одним із засобів вирішення соціальних конфліктів є толерантність, котра є формою цивілізаційного компромісу між визнанням відмінностей та готовністю їх прийняти. Сутністю толерантності є визнання права людини на відміну від інших. Це зумовлює розуміння того, що світ і соціальне середовище багатомірні, а отже і погляди на цей світ можуть бути різними, їх не можна зводити до однаковості.

Феномен толерантності посідає особливе місце в суспільному житті, в системі людських відносин. Крім того, він постає не просто як «абстрактний ідеал», а як універсальна загальнолюдська цінність, від реалізації якої значною мірою залежить як подальший розвиток особистості, так і розвиток держави в цілому [6].

Розглядаючи філософські засади феномену толерантності варто шукати витоки тлумачення толерантності в працях філософів Стародавнього Китаю, Греції і Риму (Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель, Квінтіліан). Пізніше ці ідеї отримали розвиток в теорії та практиці педагогіки толерантності (Я. Коменський, К. Ушинський, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі та ін). Значення толерантності в системі виховання підростаючого покоління обґрунтовано такими дослідниками проблеми, як П. Комогоров, Н. Махмудова, М. Міріманова. Зокрема, на підвалинах педагогіки К. Венцеля було розроблено «Декларацію прав людини», основні положення якої увійшли до Декларації принципів толерантності», що прийняла Генеральна конференція ЮНЕСКО в 1995 р. [1].

Сучасні філософські підходи до визначення толерантності як соціального феномену подано в працях Л. Бернадської, О. Волошиної, С. Дрожжиної, З. Мубінова. Так у філософському енциклопедичному словнику знаходимо, що «толерантність» походить від латинського: *tolerantia* – терпіння, тобто означає терпимість до іншого роду поглядів, рис, звичок.

Толерантність тлумачиться як термін, яким позначають доброзичливе, бо принаймні стримане ставлення до індивідуальних і групових відмінностей (релігійних, етичних, культурних, цивілізаційних). При цьому відзначається, що толерантність є необхідною в ставленні до особливостей різних народів, націй і релігій. Вона є ознакою впевненості в собі та усвідомленням надійності своїх власних позицій, ознакою відкритої для всіх ідейної течії, яка не боїться порівняння з іншими точками зору і не уникає духовної конкуренції [5].

Узагальнення та аналіз теоретичних підходів до характеристики понять «терпіння» і «толерантність» надало нам можливість дійти висновку про те, що «терпимість» означає вміння та здатність терпіти, тобто «допускати, миритися з існуванням чогось або когось», пасивно приймати реальність, погоджуватися з чужою точкою зору. Толерантність навпаки передбачає установку, активну життєву світоглядну позицію, яка виражається в психологічній готовності до терпимості в ім'я взаєморозуміння, позитивної взаємодії з людьми іншого культурного, національного, релігійного, соціального, світоглядного середовища, людьми інших поглядів і позицій; захист своїх та інших прав і свобод, мирне вирішення конфліктів.

У психологічних дослідженнях толерантність як рису особистості визначають у контексті відсутності агресивної поведінки (А. Бандура, Т. Адорно та ін.), як прояв емпатії (Г. Олпорт і К. Роджерс та ін.).

Толерантність нині набуває значення універсальної гуманістичної цінності, оскільки передбачає повагу поглядів, переконань, традицій інших невіддільно від поваги прав людини та її основних свобод. При цьому толерантність постає як дієвий чинник ефективної боротьби з ксенофобією та расизмом, бо громадянські, політичні й економічні права людини тісно пов'язані із соціальними і культурними правами [3].

Таким чином, *толерантність* ми будемо трактувати не лише як терпимість та прийняття інших поглядів і позицій, різноманіття культур нашого світу, а як повагу, прийняття форм самовираження та самовиявлення людської особистості.

Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Серед відомих нині форм толерантності (політичної, економічної, расової, релігійної, культурної) помітну позицію посідає етнічна толерантність. Проблема формування етнічної толерантності є надзвичайно важливою для соціально-виховної роботи зі студентами, оскільки саме студентська молодь є чутливою до проблеми полікультурної комунікації та взаємодії. Це, водночас, актуалізує питання толерантності серед сучасної молоді щодо представників інших етнічних груп. Більше того, від студентів в майбутньому здебільшого залежать перспективи вирішення питання протидії ксенофобії, запобігання тероризму, проявам екстремістської поведінки серед громадян. Тому важливого значення набуває не лише узагальнення підходів до трактування поняття етнічної толерантності у категоріальному полі педагогіки, а й упровадження ефективних методів виховної роботи для її формування у студентської молоді.

Поняття «толерантність» дуже часто зустрічається в контексті розгляду й аналізу міжетнічних, міжнародних, міжнаціональних, міжконфесійних відносин розглядається як моральна якість, що характеризує ставлення людини до інтересів, переконань, вірувань, звичок і поведінки інших людей, а також як прагнення до взаєморозуміння [2].

Більшість авторів визначає *етнічну толерантність* як терпимість до будь-яких проявів іноетнічного менталітету (у поведінці, способі життя, характері, висловлюваннях тощо). Етнічна толерантність визначається як складова духовного розвитку людини, що проявляється у терпимості до чужого способу

життя, мислення, традицій та ідей. Етнічна толерантність виникає у конфліктних ситуаціях з представниками інших етнічних груп, коли людські цінності піддаються сумніву, нехтуються або порушуються. Вона не може вивчатися окремо від процесів етнічної ідентифікації, тому що усі етнопсихологічні феномени є складовими етнічної варіативності людини.

Таким чином, етнічну толерантність як вид соціально-етнічної поведінки, можна представити через прояв таких факторів, як: загальні світоглядні та мотиваційні основи для взаємодіючих етносів; досягнення взаєморозуміння, що має характер взаємодії, при цьому рівень толерантності залежить від ступеня розуміння суб'єктів; створення умов та можливостей для постійної взаємодії; пошук сфер співпадіння інтересів суб'єктів етнічної взаємодії.

У міжетнічних відносинах політика толерантності повинна будуватися не на основі терпіння, а на принципі терпимості. На відміну від терпіння, терпимість не несе відтінку власного ущемлення, а навпаки включає в себе повагу і визнання рівності інших та відмову від насильства та домінування. Таким чином, зумовлює позитивну взаємодію між обома сторонами. У зв'язку з цим толерантність – не просто пасивна терпимість, вона передбачає активну позицію усіх зацікавлених сторін, та відмову від своєї нав'язливої точки зору одної зі сторін [4].

Отже, надалі ми будемо виходити з розуміння етнічної толерантності як виду толерантності, в основу якої покладено принципи взаєморозуміння, солідарності та терпіння. Оскільки відсутність толерантності у ставленнях до представників інших етносів має дуже різні прояви постає важливе завдання створення та впровадження змісту, форм та методів формування етнічної толерантності студентської молоді.

Важливе місце в організації та здійсненні соціальної роботи належить цілісній системі методів виховної роботи, що є специфічним інструментарієм науково-практичних знань.

Грецьке слово «метод» означає шлях, спосіб пізнавальної, практичної діяльності людей. Метод розглядають як сукупність підходів, прийомів, операцій практичного чи теоретичного засвоєння дійсності [5]. Нині під методом розуміють найкоротший шлях досягнення оптимальних результатів, що відповідають поставленим цілям. Метод у виховній роботі виконує подвійну роль, оскільки він виступає як спосіб, шлях пізнання й застосування знань, що вироблені в науках про життєдіяльність людини та в педагогічній практиці, а з іншого боку - як конкретна дія, що сприяє якісній зміні існуючого об'єкту(суб'єкту).

У педагогіці метод визначають як спосіб реалізації діяльності, він начебто опосередковує мету і результат, задає «векторність» досягнення оптимального результату. До методів виховної роботи, які найчастіше використовуються в соціально-виховній роботі вищих навчальних закладів належать, передусім, методи формування свідомості, що спрямовані на формування певних понять, оцінок, суджень, світогляду особистості. Одним з найважливіших є метод переконання, який ми вважаємо засобом впливу на раціональну сферу молодої людини за допомогою логічно аргументованої інформації з метою підсилення чи зміни поглядів, установок, оцінок у об'єкта впливу. Не менш впливовим в

формуванні етнічної толерантності студентів постає метод навіювання. Навіювання – це спосіб впливу на особистість, заснований на некритичному сприйманні інформації об'єктом впливу. Важливою відмінністю навіювання від переконання є його спрямованість не на логіку та розум особистості, її здатність мислити та розмірковувати, а на емоції людини, її готовність отримати готові інструкції до дії.

Найбільш дієвим методом формування етнічної толерантності ми вважаємо метод групової взаємодії, що забезпечує організацію міжособистісної взаємодії представників різних націй в неформальній ситуації спілкування малими групами. Метод групової соціальної роботи активно розроблявся в 70-і роки ХХ століття. Особливе значення для розробки теорії метода групової взаємодії відіграли результати досліджень теорії малих груп (Я. Коломенський, Р. Кричевський, К. Рудестам та ін). Соціальні та зокрема етнічні суперечності нашого суспільства нерідко викликають у людини відчуття небезпеки, недовіри і безсилля. У сфері міжособистісних стосунків людина відчуває потребу в емоційному теплі, розумінні і контакті з іншою людиною. Таким чином, досвід, що набувається в спеціально організованих групах, сприяє протидії відчуженню, допомагаючи вирішенню проблем, що з'являються в процесі міжособистісної взаємодії.

На нашу думку, завдання оптимально вибудованої міжособистісної взаємодії реалізуються повною мірою в клубних формах виховної роботи.

Діяльність клубу як осередку виховання студентської молоді визначається розвитком якісно нового рівня можливостей використання позанавчального часу, спрямованістю на виховання у різних видах творчої діяльності та спілкування. Клубна діяльність надає можливості виховання особистісних якостей студентів, формування їхніх характерологічних показників. На нашу думку, однією з найбільш ефективних форм клубної діяльності є музичний клуб, що поєднує переваги виховного впливу групових методів та емоційно-впливових засобів музичного мистецтва. Саме тому ми вважаємо перспективною наукових пошуків розробку змісту, форм та методів формування етнічної толерантності студентської молоді в умовах музичного клубу.

Використана література:

1. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО. – Париж, 1995. – С. 9-10.
2. Дрожжина С. Толерантність як дієвий чинник демократизації сучасного українського соціуму [Електронний журнал] / С.В. Дрожжина // Мультиверсум. Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури. – 2006. – № 55. – Режим доступу: <www.filosof.com.ua/Jornel/M_55/Drozhhina.htm>.
3. Кихтюк О. В. Психологічні особливості формування етнічної толерантності у студентської молоді: автореф. дис... канд. психол. наук : спец. 19.00.07. Педагогічна та вікова психологія / О. В. Кихтюк. – Луцьк, 2010. – 20 с.
4. Психология человека от рождения до смерти // под ред. А.А. Реана – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с.
5. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА, 1999. – 576 с.

6. Ширкова І.В. Проблема розуміння феномену «рівність» у контексті соціокультурного розвитку // Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки. – 2012. – № 2 (54). – С. 284-302.

ЧЖАН СЯОСИНЬ. Методы формирования этнической толерантности студенческой молодежи.

В статье обобщены особенности формирования толерантного отношения студенческой молодежи к представителям других наций и народностей. Проблему формирования толерантного отношения молодежи к культурам других народов и их носителям раскрыто в контексте формирования этнической толерантности студентов. Охарактеризованы возможности высшего учебного заведения как социально-образовательной среды по формированию этнической толерантности студентов. Обосновано сущность и специфику формирования этнической толерантности студентов методами внеучебной воспитательной работы. Определены особенности клубных форм работы в формировании этнической толерантности студентов.

Ключевые слова: толерантность, ксенофобия, этническая толерантность, студенческая молодежь, методы воспитания клубная деятельность.

ZHANG SYAOSIN. Methods of formation ethnic tolerance of students.

The article features justification of tolerant attitude of students towards people of other nations and nationalities. The problem of tolerance of young people to other cultures and their carriers disclosed in the context of ethnic tolerance students. Characterized possibilities of higher education as a social and educational environment for the formation of ethnic tolerance of students. The essence and specifics of the formation of ethnic tolerance means students extracurricular educational work. The features of club forms of work in the formation of ethnic tolerance of students.

Key words: tolerance, xenophobia, methods of education, ethnic tolerance, college students, club activities.

УДК 37.036 : 378.4 : 78.07

Чжоу Цянь

ВИХОВНИЙ ЗМІСТ І СТРУКТУРА МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

Музичне мистецтво визначено в статті як один із вирішальних чинників виховання духовної культури молоді. Названо засоби, які складають виховний зміст музично-естетичної діяльності студентів. Обґрунтовано структуру музично-естетичної діяльності студентів університету, яка включила такі компоненти: мотиваційно-цільовий (мотиви, мета і завдання), предметно-змістовий (предмет і зміст), процесуальний (види, форми і методи організації), оцінювально-результативний (результати впливу музично-естетичної діяльності